

PUDASJÄRVI

Kohteen nimi: **Panumaojan niska**

MJ-rekisteritunnus:

Määrittely: Kalapato

Peruskartta: 3513 05 Panumajärvi

Koordinaatit:

ETRS-TM35FIN -tasokoordinaatit noin N 7236860, E 473240

Pudasjärven Panumalla asuva Aili Jussila ilmoitti alkukesällä 2015 Pohjois-Pohjanmaan museoon Panumanjärvestä laskevan Panumaojan niskalla sijaitsevasta puu- ja kivirakenteesta. Kohde tarkastettiin allekirjoittaneen toimesta 31.7.2015. Oppaana toimivat Jussilat, joiden veneellä päästiin paikalle.

Kohde sijaitsee Pudasjärven kirkosta noin 27 km lounaaseen Panumanjärvestä pohjoiseen laskevan Panumaojan niskalla noin 1,5 metrin syvyydessä, vedenpinnan tasosta riippuen. Ojan molemmat puolet ovat enimmäkseen koivua ja pajua kasvavaa alavaa ja tasaista suoperäistä kosteikkoa. Ojassa virtaava vesi oli mutaista, eikä patoa voinut nähdä vedessä. Patoa tunnusteltiin vedessä kahlaten ja uiden. Ojan poikki on ollut puurakenne, johon käytetty puuainees vaihtelee varsin kookkaista veistetyistä ja muotoilluista hirsimäisistä puista jokseenkin ohuisiin muotoilemattomiin pyöreisiin puihin. Puiden lisäksi kovan pohjamaan päällä mudassa oli kiviä, joita voisi luonnehtia kookkaiksi nostannaisiksi. Kivet eivät muodostaneet yhtenäistä selvää kiveystä. Pato on aikojen saatossa tuhoutunut sekä luontaisesti että patopuita poistettaessa veneilyn helpottamiseksi. Pato on käytännössä tuhoutunut, vain osia siitä on säilynyt aivan ojan pohjalla.

Padosta oli nostettu rannalle kaksi kookasta puuta. Näistä Panumajärven kyläyhdistys otti ja lähetti näytteet lustoajoitusta varten. Osoittautui, että toisessa oli liian vähän lustoja ajoitusta varten. Tätä voisi luonnehtia hirsimäiseksi. Toinen on ajoituksen mukaan kaadettu aikavälillä 1737–1755. Kyseessä on veistetty ja muotoiltu lankkumainen päistään lovettu puu. On mahdollista, että kyseessä on uusiokäytetty puu, jostakin tunnistamattomasta rakenteesta. Tällöin pato voi olla lustoajoitusta huomattavastikin nuorempi. Toinen vaihtoehto on, että puu on muotoiltu patorakennetta varten – esimerkiksi lukitsemaan muita patopuita.

Allekirjoittaneen käsityksen mukaan kyseessä on kalapato. Kalapadoissa on käytetty hyvinkin vaihtelevaa puuainesta ja niiden yhteydessä on myös paino- tai tukikiviä. Rakennelma on pyydyslaite, jolla ei ole ollut vaikutusta järven vedenkorkeuteen.

Talonpoikaista asutusta Panumanjärvellä on ollut viimeistään 1600-luvulta lähtien. Kyseessä on 1700-luvun loppupuolen tai mahdollisesti 1800-alusta oleva rakennelma. Rakennelman ikä ulottuu kyläläisten muistitietoa vanhemmaksi ja sen käyttötarkoitus on unohtunut, vaikka rakenne onkin ollut tiedossa.

Aiemmat tutkimukset: -

Ajoitustulos: Zetterberg, P. 2016. Pudasjärven Panumaojansuun puunäytteiden FIO5701 ja FIO5702 dendrokronologinen tutkimus. Itä-Suomen yliopisto Joensuu, Luonnontieteiden ja Metsätieteiden tiedekunta, Metsätieteiden osasto, Dendrokronologian laboratorio ajoituseloste 403:1-3 (11.10.2016)

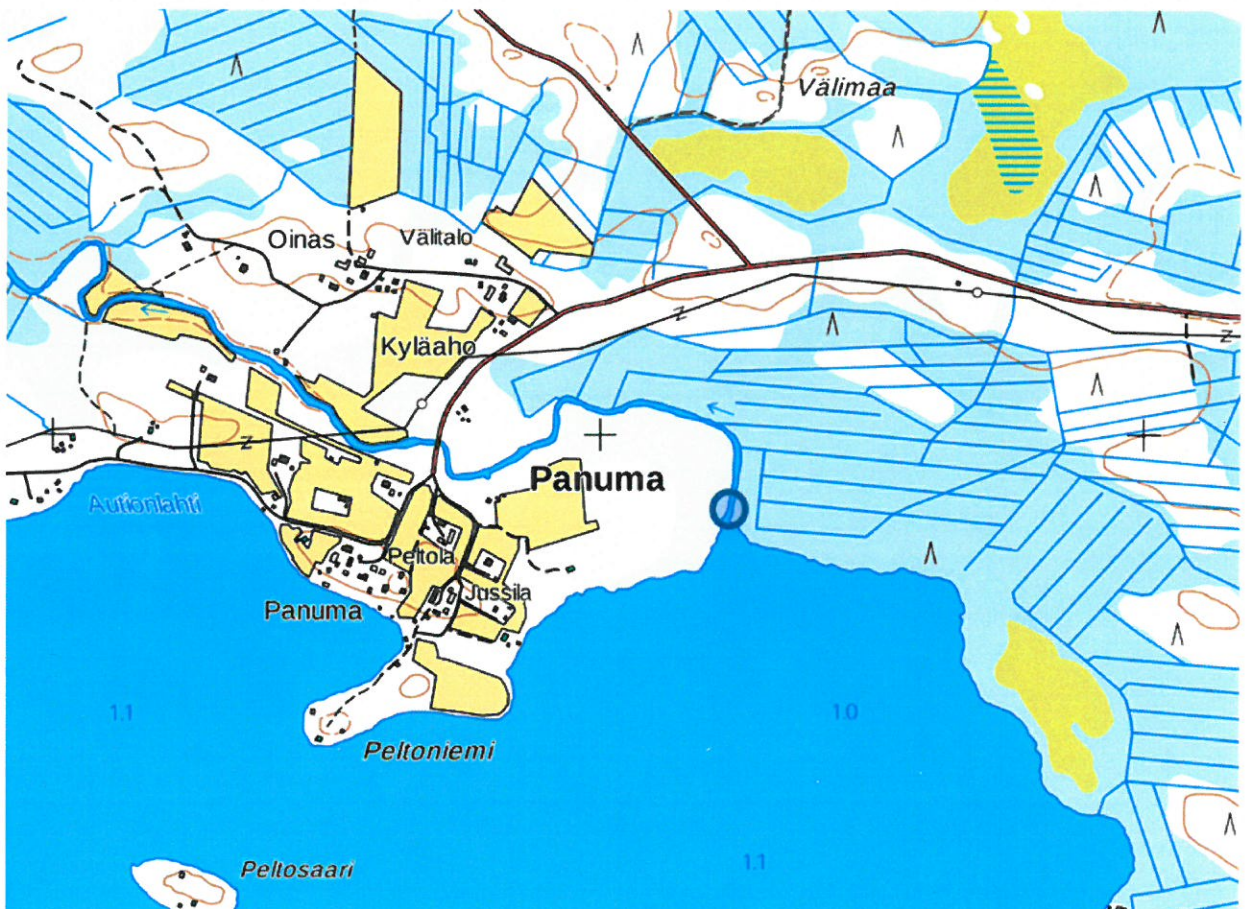
Kartta: Maastokarttaote, ei mittakaavassa (alla)

Oulussa 23.11.2016

Mika Sarkkinen

Mika Sarkkinen
arkeologi
Pohjois-Pohjanmaan museo

PUDASJÄRVI Panumaojan niska kalapato

Maastokartta © Maanmittauslaitos